इति अच्।) मलिनचञ्चुचरणयुक्तहंसः। इति हेमचन्द्रः। । ४। ३९२॥ शुक्लवर्णवेष्टितचञ्चुर्द्वययुक्तहयः। इति हलायुधः॥ (यथा, हरिवंशे। २४१। २५—२६।
"मल्लिकाक्षान् विरूपाक्षान् क्रौञ्चवर्णान् मनोजवान्।
अश्वसैन्यं महाबाहुस्तदप्रतिमपौरुषः।
निसूदयामास बली गदया भीमविक्रमः॥")

मल्लिकाख्यः, पुं, मलिनचञ्चुचरणयुक्तहंसः। इत्यमरटीका॥ ते सिता हंसा मलिनैः किञ्चिद्धूसरवर्णैरालोहितैश्चञ्चुचरणैर्लक्षिता मल्लिकाख्या मल्लिकनामानः। मल मल्ल ङ धृतौ लान्तः नाम्नीति इकः। मल्लिको हंसभेदे स्यात्तृणशून्यन्तु मल्लिका। इति रुद्रः। शुक्लाङ्गत्वान्मल्लिकापुष्पमिव अक्षि येषां ते मल्लिकाक्षा इति स्वामी। इति भरतः॥ (यथा, उत्तररामचरिते। १। २६।
"एतस्मिन् मदकलमल्लिकाख्यपक्ष-
व्याधूतस्फुरदुरुदण्डपुण्डरीकाः।
वाष्पाम्भःपरिपतनोद्गमान्तराले
संदृष्टाः कुवलयिनो भुवो विभागाः॥")

मल्लिकाख्या, स्त्री, (मल्लिकेति आख्या यस्याः।) त्रिपुरमालीपुष्पम्। तत्पर्य्यायः। मोहिनी २ वटपत्रा ३ मोहना ४। इति रत्नमाला॥

मल्लिकागन्धं, क्ली, (मल्लिकाया इव गन्धो यस्य।) मङ्गलागुरु। इति राजनिर्घण्टः॥

मल्लिकापुष्पः, पुं, (मल्लिकाया पुष्पमिव पुष्पं यस्य।) कुटजवृक्षः। इति राजनिर्घण्टः॥ करुणवृक्षः। इति हेमचन्द्रः। करुणा लेबु इति भाषा॥ स्वनामख्यातपुष्पवृक्षश्च॥

मल्लिगन्धि, क्ली, (मल्लेरिव गन्धो यस्य तत्। "उपमानाच्च।" ५। ४। १३८। इति इकारादेशः।) अगुरु। इति शब्दचन्द्रिका॥

मल्लिपत्रं, क्ली, (मल्लेः पत्रमिव पत्रं यस्य।) छत्राकः। इति त्रिकाण्डशेषः॥

मल्ली, स्त्री, (मल्लि+कृदिकारादिति पक्षे ङीष्।) मल्लिका। इति राजनिर्घण्टः शब्दरत्नावली च॥ (यथा, राजेन्द्रकर्णपूरे। ४९।
"किं राकेन्दुकरच्छटाभिरुदितं किं मौक्तिकैरुद्गतं
किं मल्लीमुकुलैः स्मितं विकसितं किं मालतीकुड्मलैः॥")

मल्लीकरः, त्रि, (अमलमपि आत्मानं मल्लमिव करोतीति। कृ+अच्।) चौरः। इति शब्दरत्नावली॥

मल्लु, पुं, (मल्लते भयं धारयतीति। मल्ल+बाहुलकात् उः।) भालुकः। इति शब्दचन्द्रिका॥

मव, नहे। इति कविकल्पद्रुमः॥ (भ्वा०-पर०-सक०-सेट्।) नहो बन्धनम्। मवति चौरं लोकः। इति दुर्गादासः॥

मवितः, त्रि, (मव+कर्म्मणि क्तः।) बद्धः। इत्यमरटीकायां स्वामी॥

मव्य, बन्धे। इति कविकल्पद्रुमः॥ (भ्वा०-पर०-सक०-सेट्।) मव्यति चौरं राजा। यद्वयान्तोऽयमित्येके। इति दुर्गादासः॥

मश, ध्वनौ। कोपे। इति कविकल्पद्रुमः॥ (भ्वा०-पर०-अक०-सेट्।) मशति मशकः। इति दुर्गादासः॥

मशकः, पुं, (मशति ध्वनतीति। मश्+अच्। संज्ञायां कन्।) कीटविशेषः। मशा इति भाषा॥ तत्पर्य्यायः। वज्रतुण्डः २ सूच्यास्यः ३ सूक्ष्ममक्षिकः ४ रात्रिजागरदः ५। इति राजनिर्घण्टः॥ (यथा, श्रीमद्भागवते। ३। ३१। २७।
"तुदन्त्यामत्वचं दंशा मशका मत्कुणादयः।
रुदन्तं विगतज्ञानं कृमयः कृमिकं यथा॥")
तन्नाशकधूपो यथा,—
"त्रिफलार्ज्जुनपुष्पाणि भल्लातकशिरीषकम्।
लाक्षासर्ज्जरसश्चैव विड़ङ्गश्चैव गुग्गुलुः।
एतैर्धूपैर्म्मक्षिकाणां मशकानां विनाशनम्॥"
इति गारुड़े १८१ अध्यायः॥
चर्म्मभेदः। स तु स्वनामख्यातचर्म्मनिर्म्मितस्नेहादिपात्रम्। रोगविशेषः। माशा इति हिन्दी। आँचिल इति वङ्गभाषा॥ इति शब्दरत्नावली॥ * ॥ मशकरोगमाह।
"अवेदनं स्थिरञ्चैव यत्तु गात्रे प्रदृश्यते।
माषवत् कृष्णमुत्सन्नं मलिनं मशकं दिशेत्॥"
स्थिरं अचलम्। अस्य चिकित्सा यथा,—
"चर्म्मकीलं जतुमणिं मशकांस्तिलकालकान्।
उत्कृत्य शस्त्रेण दहेत् क्षाराग्निभ्यामशेषतः॥"
इति भावप्रकाशः॥
अपि च
"लशुनानान्तु चूर्णस्य घर्षो मशकनाशनः।"
इति गारुड़े १७५ अध्यायः॥

मशकी, [न्] पुं, (मशकाः सन्त्यस्यामिति। मशक+इनिः।) उदुम्बरवृक्षः। इति हेमचन्द्रः। ४। १९८॥

मशहरी, स्त्री, (मशं मशकं हरतीति। हृ+"हरतेरनुद्यमनेऽच्।" ३। २। ९। इति अच्। स्त्रियां ङीष्।) मशकनिवारकप्रावरणविशेषः। मशारि इति भाषा॥ चतुष्की २। इति जटाधरः॥

मशुनः, पुं, (मे समये श्वयति वर्द्धते इति। श्वि+बहुलवचनात् नक्। ततः निपातितः।) कुक्कुरः। इति शब्दमाला॥

मष, वधे। इति कविकल्पद्रुमः॥ (भ्वा०-पर०-सक०-सेट्।) मषति। इति दुर्गादासः॥

मषिकूपी, स्त्री, (मषेः कूप इव। मषिकूप+अल्पार्थे ङीष्।) मस्याधारः। इति हेमचन्द्रः॥ ३। १४८॥

मषिधानं, क्ली, (धीयतेऽस्मिन्निति। धा+अधिकरणे ल्युट्। मषेर्धानं स्थानम्।) मस्याधारः। इति हेमचन्द्रः। ३। १४८॥

मषीलेख्यदलः, पुं, (मषीभिर्लेख्यं लेखनयोग्यं दलं यस्य।) श्रीतालवृक्षः। इति राजनिर्घण्टः॥

मस, इर् य ई परिमाणे। परिणामे। इति कविकल्पद्रुमः॥ (दिवा०-पर०-सक०-सेट्। निष्ठायामनिट्।) इर्, अमसत् अमासीत् अमसीत्। अस्मात् पुषादित्वान्नित्यं ङ इत्यन्ये। य, मस्यति धान्यं गृही। परिमातीत्यर्थः। ई, मस्तः। परिणामं कस्यचिदनुरोधात्। इति दुर्गादासः॥

मसकः, पुं, (मस्यते परिमीयतेऽसौ। मस+कर्म्मणि घः। अल्पार्थे कन्।) क्षुद्ररोगविशेषः। मासा इति लोके प्रसिद्धः। तल्लक्षणं यथा,—
"अवेदनं स्थिरञ्चैव यत्तु गात्रे प्रदृश्यते।
माषवत् कृष्णमुत्सन्नं मलिनं मसकं दिशेत्॥"
अवेदनं वेदनारहितम्। स्थिरम् अचलम्॥
तच्चिकित्सा यथा,—
"चर्म्मकीलं जतुमणिं मसकांस्तिलकालकान्।
उत्कृत्य शस्त्रेण दहेत् क्षाराग्निभ्यामशेषतः॥"
इति भावप्रकाशः॥

मसनं, क्ली, (मस्यते इति। मस्+ल्युट्।) सोमराजीवृक्षः। इति शब्दचन्द्रिका॥

मसरा, स्त्री, (मस्+बाहुलकात् अरच्। स्त्रियां टाप्।) मसूरः। इति जटाधरः॥

मसारः, पुं, (मस्+भावे क्विप्। मसं परिमाणं ऋच्छतीति। ऋ+अण्।) इन्द्रनीलमणिः। इति शब्दरत्नावली॥ (यथा, नैषधचरिते। ९। १०४।
"चकास्ति बिन्दुच्युतकातिचातुरी-
घनास्रुबिन्दुस्रुतिकैतवात्तव।
मसारताराक्षि! ससारमात्मना
तनोषि संसारमसंशयं यतः॥")

मसारकः, पुं, (मसार+स्वार्थे कन्।) इन्द्रनीलमणिः। इति शब्दरत्नावली॥

मसिः, स्त्री, पुं, (मस्यते परिणमते इति। मस्+"सर्व्वधातुभ्य इन्।" उणा० ४। ११७। इति इन्।) लिपिप्रयोजना। लेखनद्रव्यम्। इत्यमरटीकायां भरतः॥ तत्पर्य्यायः। मसिजलम् २ पत्राञ्जनम् ३। इति त्रिकाण्डशेषः॥ मेला ४ काली ५ अञ्जनम् ६ मसी ७। इति शब्दरत्नावली॥ रञ्जनी ८। इति स्वामी॥ मलिनाम्बु ९ मशी १०। इति हेमचन्द्रः। ३। १४८॥ शेफालिकावृन्तम्। इति रुद्रः शब्दरत्नावली च॥

मसिका, स्त्री, शेफालिका। इति शब्दरत्नावली॥ मलिका इति ग्रन्थान्तरे पाठः॥

मसिधानं, क्ली, (मसेर्धानं आधारः।) मस्याधारः। इति शब्दरत्नावली॥

मसिधानी, स्त्री, (मसेर्धानी।) मस्याधारः। दोयाति इति भाषा॥ तत्पर्य्यायः। मसिमणिः २ मेलान्धुः ३ वर्णकूपिका ४ मेलानन्दा ५ मेलाम्बु ६ मसिधानम् ७। इति शब्दरत्नावली॥ मसिकूपी ८। इति हेमचन्द्रः॥ मसिकूपिका ९। इति जटाधरः॥